

ΤΟ ΛΙΒΑΔΙ ΤΟΥ ΜΠΕΖΙΝ

Ήταν μια θαυμάσια μέρα του Ιούλη, από κείνες που τυχαίνουν μόνο όταν ο καιρός φτιάχνει για πολύ. Από την αυγή ακόμα ο ουρανός είναι καθαρός. Η ανατολή του ήλιου δεν καίει σαν πυρκαγιά· διαχύνεται σα γλυκό κοκκινάδι. Ο ήλιος δεν είναι της φωτιάς, πυρακτωμένος όπως στις ώρες της φλογερής ξηρασίας, κι ούτε θαμπός-βαθυκόκκινος, καθώς πριν τη θύελλα, αλλά φωτεινός και πρόσχαρο ακτινοβόλος· ήσυχα γλιστράει πάνω από το στενόμακρο συννεφάκι, θα λάμψει τρυφερά και θα βυθιστεί στη μενεξεδένια του ομίχλη. Η επάνω, η λεπτή άκρη του τεντωμένου σύννεφου θα αστράψει σαν τριμμένο γυαλί κι η λάμψη της θα μοιάζει με το λαμποκόπημα δουλεμένου ασημιού...

Μα να! Πάλι ξεχύθηκαν οι παιχνιδιάρικες αχτίδες, και με χαρά και μεγαλοσύνη, σα σε πτήση, ανεβαίνει ο μέγας φωτοδότης.

Κατά το μεσημέρι συνήθως εμφανίζεται πλήθος από στρογγυλά ψηλά σύννεφα, χρυσόγκριζα, με απαλές λευκές άκρες, παρόμοια με νησιά που είναι σπαρμένα μέσα σ' ένα ατέλειωτα ξεχειλισμένο ποτάμι που τα παρακάμπτει με βαθιούς πεντακάθαρους παραπόταμους μιας γαλανής επιφάνειας, και τούτα σχεδόν δε μετακινούνται από τη θέση τους. Πιο πέρα, προς το κέντρο τ' ουρανού, μετατοπίζονται, στριμώχνονται, κι ανάμεσά τους δε θα δεις γαλανό ουρανό. Όμως τα σύννεφα είναι το ίδιο γαλανά, καθώς κι ο ουρανός: από τη μια μεριά ως την άλλη, τα διαπερνάει το φως και η ζέστη. Το χρώμα τ' ουρανού είναι ανάλαφρο, μουντομενεξεδένιο, δεν αλλάζει όλη μέρα και παντού είναι το ίδιο: πουθενά δε σκοτεινιάζει, δεν πηχτώνει η θύελλα. Το μόνο που μπορεί είναι να κρεμάσουν από πάνω ως κάτω γαλανές λουρίδες: πέφτουν σταγόνες βροχής που μόλις τις διακρίνεις.

Κατά το βράδυ τα σύννεφα εξαφανίζονται. Τα τελευταία απ' αυτά, μαυρουλιάρικα κι ακαθόριστα, όπως ο καπνός, αραδιάζονται σαν κίτρινες τολύπες από τον ήλιο που βασιλεύει. Στη θέση όπου βασίλεψε, το ίδιο ήσυχα όπως ήσυχα ανέτειλε στον ουρανό, στέκει μια πουρπούρινη λάμψη κάμποση ώρα πάνω από τη μαυρισμένη γη και, σιωπηρά τρεμουλιάζοντας, σαν το κερί που το μεταφέρνεις προσεχτικά, θα βγει το ζεστό φως του Αποσπερίτη. Σε τέτοιες μέρες, όλα τα χρώματα είναι πιο απαλά, φωτεινά, όχι όμως λαμπερά, και σ' όλη τη φύση δίνει τον τόνο της κάποια πραότητα. Σε τέτοιες μέρες οι ζέστες είναι κάποτε πολύ δυνατές, άλλοτε μάλιστα στις πλαγιές των λόφων «βράζει» ο τόπος· ο αέρας όμως διώχνει, παραμερίζει τις κάψες, και οι ανεμοστρόβιλοι -αναμφίβολο γνώρισμα του σταθερού καιρού- ψηλοί άσπροι στύλοι σεργιανούν στους χωματόδρομους ανάμεσα στα χωράφια. Στον ξερό και καθαρό αέρα μυρίζει αψιθιά, θερισμένη βρίζα, μαυραγάνι· ούτε μια ώρα πριν πέσει η νύχτα δε θα νιώσετε υγρασία. Τέτοιον καιρό ποθεί ο αγρότης για να μαζέψει τη σοδειά.

Μια τέτοια ακριβώς μέρα βγήκα κάποτε για κινήγι αγριόγαλου στην επαρχία Τσερנסκ του Κυβερνείου της Τούλας. Βρήκα και σκότωσα πάρα πολλά δασοπούλια· το γεμάτο μου κυνηγητικό σακίδιο βασανιστικά μου έκοβε τον ώμο. Το απόβραδο όμως άρχισε να σβήνει, και στον αέρα, ακόμα φωτεινό -αν και δε φωτίζεται περισσότερο από τις αχτίδες του βασιλεμένου ήλιου-, πύκνωναν και ξεχύνονταν κρύες σκιές, όταν αποφάσισα τέλος να γυρίσω σπίτι μου. Με γρήγορα βήματα πέρασα τη μεγάλη «πλατεία» των θάμνων, ανέβηκα στο λόφο και, στη θέση της γνωστής πεδιάδας με το δρένιο δασύλλιο στα δεξιά και της χαμηλής άσπρης εκκλησιάς στο βάθος, που περιμένα, είδα άλλους, άγνωστους για μένα τόπους. Μπροστά μου απλωνόταν μια στενή κοιλάδα, κι απέναντι σαν απότομος τοίχος υψωνόταν ένα πυκνό δάσος από αγριόλευκες.

Σταμάτησα, και με απορία κοίταξα γύρω μου... «Εε!», σκέφτηκα, «εντελώς σ' άλλα μέρη έπεσα: πολύ δεξιά πήρα», και απο-

ρώντας για το λάθος μου, πήρα γρήγορα τον κατήφορο του λόφου. Την ίδια στιγμή μ' άρπαξε μια άχαρη και μόνιμη υγρασία, σα να κατέβηκα σε βαθύ υπόγειο. Το ψηλό πυκνό χορτάρι στο κέντρο της κοιλάδας άσπριζε μουσκεμένο σαν τραπεζομάντιλο· το να κόψω δρόμο ανάμεσά του μου 'φερνε ανατριχίλα. Στα πεταχτά, πέρασα στην άλλη μεριά και πήρα δρόμο κόβοντας αριστερά, κατά μήκος του δάσους. Οι νυχτερίδες είχαν αρχίσει να πετούν πάνω από τις νυσταγμένες κορφές της άγριας λεύκας, παράδοξα κάνοντας κύκλους και τρέμοντας στο θαμπόφωτο ουρανό· ολόισια και σβέλτα πέταξε ένα ξεκομμένο άβγαλτο γεράκι, τραβώντας βιαστικά για τη φωλιά του. «Μόλις θα φτάσω σ' εκείνη τη γωνιά», σκέφτηκα, «αμέσως θα κάνω πιο κει και θα βγω στο δρόμο», αλλά στο μεταξύ έκανα ένα γύρο ενάμισι δύο χιλιομέτρων!

Τέλος, έφτασα ως τη γωνιά του δάσους, αλλά δεν είδα κανένα δρόμο: κάτι άγριοι χαμηλοί θάμνοι απλώνονταν μπρος μου· μακριά και πιο πέρα από τούτους, μακριά μακριά, φάνηκε ένας έρημος κάμπος. Σταμάτησα ξανά. «Τι στο διάτανο είναι τούτο πάλι; Πού βρίσκομαι, επιτέλους;» Αρχισα να βάζω στο νου μου πώς και πού πέρασα όλη μέρα... «Εε!, μα ετούτοι είναι οι θάμνοι του Παραχίνσκ!», φώναξα τέλος, «και βέβαια! Να, ετούτο θα πρέπει να είναι το άλσος του Σιντέγιεφσκ... Πώς όμως έφτασα ως εδώ; Τόσο μακριά; Περίεργο. Τώρα πάλι πρέπει να κόψω δεξιά».

Έκοψα δρόμο δεξιά, ανάμεσα στους θάμνους. Η νύχτα πλησίαζε και προχωρούσε σαν το σύννεφο της θύελλας· μου φαινόταν ότι μαζί με τους ατμούς του σούρουπου ανέβαινε απ' όλες τις μεριές, κι από αυτά ακόμα τα ύψη τ' ουρανού, και χυνόταν σκοτάδι. Μου έτυχε κάποιο απάτητο, σκεπασμένο με χορτάρια μονοπάτι· το πήρα, κοιτάζοντας προσεχτικά μπροστά. Τα πάντα γύρω μου μαύριζαν γρήγορα και ησύχαζαν – μόνο τα ορτύκια αριά και πού φώναζαν. Ένα μικρό νυχτοπούλι, χωρίς ν' ακούγεται και πετώντας χαμηλά στα απαλά φτερά του, σχεδόν έπεσε πάνω μου και φοβισμένο λοξοδρόμησε. Βγήκα στο ξέφωτο κι έκοψα δρόμο πάνω στο σύνορο του

χωραφιού. Με δυσκολία τώρα ξεχώριζα τα αντικείμενα μακριά, ο κάμπος θολά άσπριζε γύρω μου. Πίσω του, σα με πελώρια σύννεφα, έπεφτε το σκοτάδι. Υπόκωφα αντιβούσσαν τα βήματά μου στον κρύο αέρα. Ο ασπρουλιάρικος ουρανός άρχισε πάλι να γαλαζώνει· τούτο όμως ήταν το μαβί χρώμα της νύχτας. Τ' άστρα άρχισαν να τρεμοσβήνουν, σαλεύοντας πάνω μου.

Εκείνο που το νόμιζα για δάσος αποδείχτηκε πως ήταν ένας μαύρος και στρογγυλός λόφος. «Μα πού, επιτέλους, βρίσκομαι;», επανέλαβα φωναχτά. Σταμάτησα για τρίτη φορά κι ερωτηματικά κοίταξα το αγγλικό κιτρινοπαρδαλό μου σκυλί, την Ντιάνκα, που –χωρίς αμφιβολία– είναι το πιο έξυπνο απ' όλα τα τετράποδα πλάσματα. Αλλά, το έξυπνότερο απ' όλα τα τετράποδα πλάσματα, κούνησε μόνο την ουρά του, θλιμμένα ανοιγόκλεινε τα κουρασμένα μάτια και δε μου έδωσε καμιά συμβουλή της προκοπής. Ντράπηκα για λογαριασμό μου και μ' απόγνωση τράβηξα μπροστά. Σα να μάντεψα ξαφνικά καταπού έπρεπε να πάω, παρέκαμψα το λοφίσκο και βρέθηκα σε μια όχι και τόσο βαθιά αλλά εντελώς οργωμένη λαγκαδιά.

Ένα περίεργο αίσθημα με κυρίεψε την ίδια στιγμή. Το λαγκάδι είχε όψη σχεδόν κανονικού καζανιού με τις άκρες γυρισμένες προς τα κάτω· στο βυθό του έστεκαν κάμποσες άσπρες πέτρες –θα 'λεγε κανείς ότι ετούτες κατρακύλησαν εκεί για κάποια μυστική σύσκεψη– κι ως εκείνο το βαθμό κυριαρχούσε εδώ μια βουβαμάρα, τόσο ίσια και θλιμμένα κρεμόταν από πάνω μου ο ουρανός, ώστε μου σχίστηκε η καρδιά. Κάποιο αγρίμι λυπητερά και λιγοδύναμα τίριξε ανάμεσα στις πέτρες. Έσπευσα να γυρίσω πίσω στο λόφο. Ός τούτη την ώρα δεν έχανα ακόμα την ελπίδα να βρω το δρόμο για το σπίτι. Όμως εδώ πείστηκα οριστικά ότι χάθηκα, και μάλιστα για τα καλά, και μη κάνοντας καμιά προσπάθεια αναγνώρισης του γύρω τόπου, που σχεδόν εντελώς βυθίστηκε στο μαύρο σκοτάδι, προχωρούσα κατευθείαν μπροστά, με σημάδι τ' αστέρια – περισσότερο απερίσκεπτα παρά τολμηρά... Γύρω στα τριάντα λεπτά

βάδιζα έτσι, με δυσκολία παίρνοντας τα πόδια μου. Μου φαινόταν ότι στη ζωή μου δε βρέθηκα σε τόσο έρημα μέρη: Πουθενά δεν τρεμόσβηγε κάποιο φως, δεν ακουγόταν κάποια φωνή. Στην κατηφόρα ο ένας λόφος έδινε τη θέση του σ' έναν άλλο, καμποχώραφα απλώνονταν πίσ' από καμποχώραφα χωρίς τέλος, οι θάμνοι σα να σηκώνονταν από κάτω ξαφνικά μπρος στη μύτη μου.

Συνέχιζα το δρόμο χωρίς στάση και ετοιμάστηκα κάπου να πλαγιάσω ώς το πρωί, όταν ξαφνικά βρέθηκα πάνω από μια φοβερή άβυσσο. Γρήγορα πήρα πίσω το απλωμένο μου πόδι και μέσα από το πηχτό σκοτάδι της νύχτας σε μεγάλη απόσταση, χαμηλά, ξεχώρισα μια τεράστια πεδιάδα. Ένα φαρδύ ποτάμι την αγκάλιαζε μ' ένα ημικύκλιο άνοιγμα προς την άλλη μεριά. Οι ανταύγειες του νερού στο χρώμα του ατσαλιού, αριά κι αμυδρά τρεμοσβήνοντας, σημάδευαν τη ροή. Ο λόφος που πάνω του έστεκα τούτη την ώρα κατέληγε χαμηλά σχεδόν σ' απότομο γκρεμό. Το θεόρατο περιγραμμά του ξεχώριζε, μαυρίζοντας, από τη βαθυγάλαξη κενότητα του αέρα, και εντελώς ευθεία από μένα, στη γωνία που σχηματίζεται από τούτο τον γκρεμό και την πεδιάδα, δίπλα στο ποτάμι που σε τούτο δω το μέρος έστεκε σαν ακίνητος, σκούρος καθρέφτης, κάτω από τον απότομο κατήφορο του λόφου, με κόκκινη φλόγα έκαιγαν και κάπνιζαν η μία δίπλα στην άλλη δυο φωτιές. Γύρω τους πηγαινόερχονταν άνθρωποι, σάλευαν σκιές, κάπου κάπου φωτιζόταν καθαρά το μπροστινό μισό του μικρού σγουρού προσώπου...

Τέλος, κατάλαβα πού βρέθηκα. Τούτο το λιβάδι είναι γνωστό στην περιοχή μας με το όνομα το λιβάδι του Μπέζιν... Να επιστρέψω όμως σήμερα στο σπίτι δεν υπήρχε καμιά δυνατότητα, ιδιαίτερα νύχτα καιρό· μου λύνονταν τα πόδια από την κούραση. Αποφάσισα να πάω προς τις φωτιές και στην παρέα εκείνων των ανθρώπων, που τους πήρα στην αρχή για βοσκούς, και εδώ να ξεμερώσω. Κατέβηκα κάτω χωρίς δυσκολία, αλλά δεν πρόφτασα ν' αφήσω το τελευταίο κλωνάρι που πιανόμουν για να μην πέσω κάτω, όταν ξαφνικά ρίχτηκαν πάνω μου δυο μεγάλα άσπρα και

μαλλιαρά σκυλιά με λυσσασμένα γαβγίσματα. Δυνατές φωνές παιδιών ακούστηκαν γύρω στη φωτιά, δυο τρία αγόρια πετάχτηκαν αμέσως επάνω, κι εγώ ανταπάντησα στα αναγνωριστικά τους επιφωνήματα. Ήρθαν τρέχοντας κοντά μου, την ίδια στιγμή φώναζαν πίσω τα σκυλιά που περισσότερο τα πείραξε η εμφάνιση της δικής μου Ντιάνας, κι εγώ πλησίασα.

Έκανα λάθος παίρνοντας τους ανθρώπους που κάθονταν γύρω σ' εκείνες τις φωτιές για βοσκούς προβάτων. Ήταν απλώς παιδιά αγροτών από τα γειτονικά χωριά που φύλαγαν μια αγέλη αλόγων. Τις ζεστές μέρες του καλοκαιριού, στον τόπο μας, τα άλογα τα πηγαίνουν τη νύχτα στον κάμπο για βοσκή: οι μύγες και τα νταβάνια δεν τα αφήνουν να ησυχάσουν τη μέρα.

Το να βγάζουν τα άλογα έξω τα βράδια και να τα φέρνουν πίσω πρωί είναι μια μεγάλη γιορτή για τα παιδιά του χωριού. Ξεσκούφωτα και καβάλα στα πιο σέρτικα άλογα, με καμιά πατατούκα για σαμάρι κάτω από τα σκέλια τους, ετούτα τα παιδιά τρέχουν με χαρούμενες φωνές κι αλαλαγμούς, κουνώντας χέρια και πόδια, ανασηκώνοντας τα σώματά τους ψηλά, γελούν μ' όλα τους τα πλεμόνια. Η ανάλαφρη σκόνη σαν πράσινο στύλος σηκώνεται και παίρνει το κατόπι τους. Ός μακριά φτάνει το ποδοβολητό των αλόγων που τρέχουν, στυλώνοντας τ' αφτιά. Μπροστά απ' όλα, με σηκωμένη την ουρά κι αλλάζοντας ακατάπαυστα πόδι, καλπάζει κανένα ρούσο μαλλιαρό πουλάρι, με το αρκουδοβότανο στην μπερδεμένη χαιτίτη.

Είπα στ' αγόρια ότι έχασα το δρόμο, και κάθισα δίπλα τους. Με ρώτησαν από πού είμαι, σώπασαν και μου 'καναν τόπο να καθίσω. Κουβεντιάσαμε κάμποση ώρα. Ύστερα αποτραβήχτηκα, ξάπλωσα κάτω από έναν καταφαγωμένο θάμνο κι άρχισα να κοιτάζω γύρω μου. Η εικόνα ήταν θαυμάσια: γύρω από τις φωτιές έτρεμε και σα να ξεψυχούσε, πατώντας στο σκοτάδι, μια στρογγυλή κοκκινωπή ανταύγεια. Η φλόγα, πού και πού ξεσπώντας, έστελνε πάνω από τη γραμμή τούτου του κύκλου φευγαλέα αντιφεγγιά, η λεπτή

γλώσσα της φωτιάς έγλειφε τα γυμνά κλαδιά της ιτιάς και την ίδια στιγμή εξαφανιζόταν· αιχμηρές, μακριές σκιές, ξεπετιούνται για λίγο και με τη σειρά τους τρέχουν ως τις ίδιες τις φωτιές: το σκοτάδι πάλευε με το φως. Κάποτε, όταν η φλόγα έκαιγε πιο δυνατά κι ο κύκλος του φωτός στένευε από το σκοτάδι που πλησίαζε, ξαφνικά ξεφύτρωνε κι ένα αλογίσιο κεφάλι, κοκκινότριχο με μια τρικυμιστή άσπρη λουρίδα ή κι ολόασπρο, μας κοίταγε προσεχτικά και χαζά, αναμασώντας επιδέξια το μακρύ χορτάρι και, ξανά χαμηλώνοντας, την ίδια στιγμή εξαφανιζόταν. Ακουγόταν μόνο πως συνέχιζε να μασουλά και να φυσάει δυνατά. Από το φωτιζόμενο μέρος ήταν δύσκολο να βλέπεις τι γίνεται στο σκοτάδι και γι' αυτό ο γύρω χώρος φαινόταν σχεδόν σκεπασμένος με κατεβασμένα μαύρα στόρια· αλλά, πιο κει προς τον ορίζοντα, σα μεγάλες κηλίδες ξεχώριζαν θαμπά οι λόφοι και τα δάση. Ο σκοτεινός καθαρός ουρανός με απεραντοσύνη έστεκε πάνω μας ψηλά μ' όλη του τη μυστική μεγαλοπρέπεια.

Με γλύκα συμπιεζόταν το στήθος αναπνέοντας εκείνη την ιδιαίτερη, την κουραστική και τρυφερή μυρουδιά – τη μυρουδιά της ρωσικής καλοκαιριάτικης νύχτας. Τριγύρω δεν άκουγες σχεδόν κανένα θόρυβο... Μόνο πού και πού, δίπλα μας, στο ποτάμι, και μ' ένα ξαφνικό βουητό τηδούσε ψηλά κάποιο μεγάλοψαρο, και στην όχθη το κύμα που έφτανε ως εδώ θρόιζε ελαφρά τα καλάμια που μόλις τα άγγιζε... Μόνον οι φωτιές έτριζαν ήσυχα.

Τα αγόρια κάθονταν στη φωτιά· δίπλα τους ήταν ξαπλωμένα και τα δυο σκυλιά, που τόσο ήθελαν να με κατασπαράξουν. Ώρα πολλή ακόμα δεν μπορούσαν να συμβιβαστούν με τη δική μου παρουσία, και νυσταγμένα, κλείνοντας τα μάτια και στραβοκοιτάζοντας τη φωτιά, κάπου κάπου έσκουζαν μ' ένα ασυνήθιστο αίσθημα της προσωπικής τους αξιοπρέπειας· στην αρχή έσκουζαν, ύστερα όμως μόνο γκρίνιαζαν, σα να λυπόνταν για το αδύνατο να εκπληρώσουν την επιθυμία τους.

Τα αγόρια όλα κι όλα ήταν εφτά: ο Φέντια, ο Παβλούσα, ο

Ιλιούσα, ο Κόστια και ο Βάνια. (Τα ονόματά τους τα έμαθα από τις κουβέντες τους, και πρόθεσή μου είναι τώρα να τα γνωρίσω στον αναγνώστη.)

Του πρώτου, του πιο μεγάλου απ' όλους, του Φέντια, θα του δίνατε πάνω από δεκατέσσερα χρόνια. Ήταν ένα λυγερό αγόρι, μ' όμορφα και λεπτά, λίγο μικρούτσικα χαρακτηριστικά του προσώπου, με σγουρά ξανθά μαλλιά, με γαλανά μάτια και μ' ένα χαζοχαρούμενο, μισοαφηρημένο χαμόγελο. Θα ανήκε, κατά τα φαινόμενα, σε πλούσια οικογένεια, κι ακολούθησε τους άλλους στον κάμπο όχι από ανάγκη αλλά έτσι, για κέφι. Φορούσε ένα παρδαλό τσίτινο πουκάμισο με κίτρινο ακρόγυρο. Το όχι μεγάλο, καινούριο καφτάνι-κοντογούνι το είχε ριγμένο πάνω του και μόλις κρατιόταν στους στενούς ώμους του, στο γαλάζιο ζωνάρι του κρεμόταν μια χτένα. Οι κοντές μπότες του ήταν ακριβώς το νούμερό του κι όχι οι μπότες του πατέρα.

Του δεύτερου αγοριού, του Παβλούσα, τα μαλλιά ήταν ανάκατα, μαύρα, τα μάτια του σταχτιά, τα μήλα των παρειών φαρδιά, το πρόσωπό του χλομό, βλογοκομμένο, το στόμα του μεγάλο αλλά σωστό, όλο το κεφάλι του ήταν μεγάλο, καθώς λένε, σαν το καζάνι της μπίρας, το κορμί του προσγειωμένο και άγαρμπο. Ο μικρός -ό,τι και να πεις- ήταν ασουλούπωτος!... Όμως εμένα μ' άρεσε: κοιτούσε πολύ έξυπνα κι ευθεία, μα και στη φωνή του ακόμα μιλούσε η δύναμη. Τα ρούχα του δεν ήταν από κείνα που μπορούσε να κάνει επιδείξεις: όλο κι όλο μια απλή πουκαμίσα κι ένα χιλιομπαλωμένο παντελόνι.

Το πρόσωπο του τρίτου, του Ιλιούσα, ήταν αρκετά ασήμαντο: γερακομύτικο, μακρύ, κοντόφθαλμο, εξέφραζε κάποια πράματα χωρίς νόημα, αρρωστιάριχη φροντίδα· τα σφιχτά χείλη του δε σάλεуαν, τα σουφρωμένα φρύδια του δεν ησύχαζαν - σα να μισόκλεινε τα μάτια από τη φωτιά. Τα κίτρινα, σχεδόν άσπρα μαλλιά του πετιούνταν σα μυτερές κοτσιδίτσες κάτω από το χαμηλό κεσεδένιο καπέλο, που κάθε τόσο το χούφτωνε με τα χέρια του και το

κατέβαζε χαμηλά ως τ' αφτιά. Φορούσε καινούρια τσουράπια και τσαρούχια. Ένα χοντρό σκοινί, τρεις φορές τυλιγμένο γύρω στη μέση του, πολύ φροντισμένα έσφιγγε το παστρικό του ζιπούνι. Και τούτος και ο Παβλούσα δε θα ήταν πάνω από δώδεκα χρονών.

Ο τέταρτος, ο Κόστια, ένα αγόρι γύρω στα δέκα, κέντριζε την περιέργειά μου με τη σκεπτική και θλιμμένη ματιά του. Όλο το πρόσωπό του ήταν όχι μεγάλο, αδύνατο, γεμάτο φακίδες, προς τα κάτω αιχμηρό, σαν της βερβερίτσας. Τα χείλη του μόλις ξεχώριζαν, αλλά σου δημιουργούσαν μια περιέργη εντύπωση τα μεγάλα μαύρα μάτια που έλαμπαν μ' ένα φωτεινό υγρό, σου φαινόταν πως κάτι ήθελαν να πουν, μα που στη γλώσσα –τουλάχιστο στη δική του γλώσσα– δεν υπήρχαν οι λέξεις. Ήταν μικρού αναστήματος, με καχεκτικό κόψιμο, κι ήταν ντυμένος αρκετά φτωχά.

Τον τελευταίο, τον Βάνια, στην αρχή δεν τον είχα προσέξει καθόλου. Ήταν ξαπλωμένος καταγής, ήσυχα ζάρωνε πάνω σε μια τριγωνική ψάθα και μόνο πολύ αριά σήκωνε το ξανθό σγουρό κεφαλάκι του. Τούτο το αγοράκι θα ήταν όχι πάνω από επτά χρονώ.

Έτσι, λοιπόν, ήμουν ξαπλωμένος παράμερα, κάτω από το θάμνο, και κρυφόβλεπα τα παιδιά. Ένα κακκάβι κρεμόταν πάνω στη φωτιά και μέσα έβραζαν πατάτες. Ο Παβλούσα το πρόσεχε και, σηκωμένος στα γόνατα, έχωνε μια πελεκούδα κάτω από το νερό που έβραζε. Ο Φέντια ήταν ξαπλωμένος με μπηγμένο τον αγκώνα του στη γη και μ' ανοιχτά τα φύλλα του καφτανιού του. Ο Ιλιούσα καθόταν δίπλα στον Κόστια, και ταυτόχρονα όλο και μισόκλεινε τα μάτια. Ο Κόστια είχε λίγο κατεβασμένο το κεφάλι και κοιτούσε κάπου μακριά. Ο Βάνια δε σάλευε πάνω στην ψάθα του. Εγώ έκανα πως κοιμόμουν.

Τ' αγόρια, αφού σιγά σιγά συνήλθαν, άναψε πάλι η κουβέντα τους. Στην αρχή μιλούσαν για ένα σωρό μικροπράματα, για τις αυριανές δουλειές, για τα άλογα. Ξάφνου ο Φέντια αποτείνεται στον Ιλιούσα και σα να ανανέωνε μια κομμένη συζήτηση, τον ρώτησε:

«Λοιπόν, στα σοβαρά, δηλαδή, είδες το στοιχειό;»

«Όχι, δεν το είδα, μα κι ούτε είναι δυνατό να το δεις», απάντησε ο Ιλιούσα με βραχνή κι αδύναμη λαλιά που αντιστοιχούσε θαυμάσια στην έκφραση του προσώπου του, «αλλά μόνο το άκουσα... Κι όχι μόνον εγώ».

«Και πού βολεύεται;», ρώτησε ο Παβλούσα.

«Στη φτερωτή του υδατοφράχτη».

«Δηλαδή, δουλεύεις στη φάμπρικα;»

«Ναι, πώς, δουλεύουμε. Μαζί με τον αδελφό μου τον Αβντιούσκα είμαστε στιλβωτές χαρτιού».

«Κοίτα τους εκεί, εργάτες!...»

«Λοιπόν, πώς το άκουσες;», ρώτησε ο Φέντια.

«Να, έτσι! Μας έλαχε με τον αδελφό μου τον Αβντιούσκα, και με τον Φιόντορ Μιχέγιεφσκι και με τον Ιβάσκα Κοσόι και μ' έναν άλλο Ιβάσκα που ζει στους Κόκκινους Λόφους, κι ακόμα με τον Ιβάσκα Ξηρόχειρο. Ήταν, βέβαια, κι άλλα αγόρια. Όλοι κι όλοι ήμαστε καμιά δεκαριά άτομα – αυτή ήταν η βάρδια μας· μας έλαχε, λοιπόν, όλοι μας να κοιμηθούμε κοντά στη φτερωτή του υδατοφράχτη, δηλαδή μας έτυχε όχι στα καλά καθούμενα, αλλά ο Ναζάροφ ο επιστάτης μας απαγόρευε να φύγουμε για το σπίτι, λέγοντας: “Γιατί, παιδιά, να κουβαλιέστε στα σπίτια σας, αφού αύριο έχουμε πολλή δουλειά; Γι' αυτό, παιδιά, καθίστε εδώ πέρα”. Έτσι, λοιπόν, μείναμε και ξαπλώσαμε όλοι μαζί, κι ο Αβντιούσκα άρχισε να λέει: “Τι θα κάνουμε, παιδιά, άμα θα 'ρθει το στοιχειό;”. Και δεν πρόλαβε καλά καλά ετούτος, δηλαδή ο Αβντέι, να τελειώσει τη φράση του, όταν ξάφνου κάποιος πέρασε πάνω από τα κεφάλια μας· ήμαστε ξαπλωμένοι χαμηλά, τούτος όμως πέρασε από πάνω, από τη φτερωτή. Ακούμε: βαδίζει, τα σανίδια κάτω απ' τα πόδια του λυγούν και τρίζουν, να τος και πέρασε πάνω από τα κεφάλια μας· και το νερό στη φτερωτή καθώς έπεσε, άρχισε να σφυρίζει· χτύπησε κι η φτερωτή, χτύπησε κι άρχισε να γυρίζει· το φτυάρι όμως της καρούτας ήταν στη θέση του. Απορέσαμε όλοι μας: Ποιος να το σήκωσε κι άρχισε να τρέχει το νερό; Η φτερωτή

όμως γύρισε κάμποση ώρα και σταμάτησε. Εκείνος ψηλά πήγε ξανά κατά την πόρτα. Μα άρχισε να κατεβαίνει τη σκάλα, και μάλιστα να κατεβαίνει έτσι σα να μη βιαζόταν καθόλου, τα σκαλοπάτια κάτω από τα πόδια του βογκούσαν... Λοιπόν, πλησίασε στην πόρτα μας, περίμενε, περίμενε, και ξαφνικά η πόρτα άνοιξε και με τα δυο τα φύλλα της. Εμείς κατατρομάξαμε· κοιτάζουμε, κοιτάζουμε – τίποτα...

»Ξαφνικά βλέπουμε δίπλα σ' έναν κάδο άρχισε να σαλεύει το φτυάρι που βγάζουμε έξω το χαρτί, σηκώθηκε το φτυάρι ψηλά, χώθηκε στο καδί, ύστερα βόλταρε καναδυό φορές στον αέρα σα να το χάιδευε κάποιος, και μετά πήγε πάλι στη θέση του. Ύστερα, από ένα άλλο καδί, ξεκρεμάστηκε ο γάντζος από το καρφί και την ίδια στιγμή κρεμάστηκε πάλι μόνος του· μετά σα να πήγε κάποιος προς την πόρτα, μα ξαφνικά τον έπιασε τέτοιος βήχας, τέτοιο πνίξιμο σα να ήταν πρόβατο, και τόσο δυνατά... Όλοι μας πέσαμε κάτω κι ο ένας χωνόταν κάτω από τον άλλο... Πόσο φοβηθήκαμε κείνη την ώρα!»

«Για δεξ!», ξεστόμισε ο Πάβελ. «Και γιατί τον έπιασε βήχας;»

«Δεν ξέρω, μπορεί κι από την υγρασία».

Όλοι τους σώπαιναν.

«Τι γίνεται», ρώτησε ο Φιόντορ, «οι πατάτες έβρασαν;».

Ο Παβλούσα τις δοκίμασε.

«Όχι, δεν έβρασαν ακόμα... Ακούτε, το νερό πάφλασε», πρόσθεσε, γυρίζοντας το πρόσωπό του προς το ποτάμι, «λουτούς θα είναι... Να κι ένα άστρο έπεσε».

«Τι θα σας διηγηθώ, παιδιά!», είπε ο Κόστια με ψιλή φωνίτσα. «Ακούστε τι μας είπε ο μπαμπάς».

«Λοιπόν, ακούμε», είπε με προστατευτικό ύφος ο Φέντια.

«Όλοι σας ξέρετε, βέβαια, τον Γκαβρίλα, το μαραγκό της χώρας».

«Ναι, τον ξέρουμε».

«Ξέρετε, όμως, γιατί είναι τόσο σκυθρωπός; Γιατί όλο σωμαίνεις; Ξέρετε; Να γιατί είναι τόσο κατσούφης!

»Μια φορά, λέει ο μπαμπάκας μου, μια φορά, αδέρφια μου, πήγε στο δάσος για λεφτόκαρα. Πήγε, λοιπόν, στο δάσος για φουντούκια και χάθηκε. Πήγε τόσο μακριά, ένας Θεός ξέρει πόσο μακριά έφυγε. Πήγαινε' εδώ, πήγαινε' εκεί, αδέρφια μου, μα όχι! δρόμο δεν μπορούσε να βρει! Έπεσε το σούρουπο, η νύχτα. Κάθισε, λοιπόν, κάτω από ένα δέντρο. Θα περιμένω, είπε, να ξημερώσει, και τον πήρε ο ύπνος. Τον πήρε λοιπόν ο ύπνος και ξαφνικά άκουσε πως κάποιος τον προσκαλούσε. Ανοίγει τα μάτια του, κανέναν. Πάλι τον παίρνει ο ύπνος, πάλι κάποιος τον προσκαλεί. Ανοίγει πάλι τα μάτια του, κοιτάζει, κοιτάζει, τι να δει: μπρος του, σ' ένα κλωνάρι του δέντρου, κάθεται μια νεράιδα, κάνει κούνια και τον προσκαλεί να πάει κοντά της, ενώ η ίδια γελάει, ξεκαρδίζεται στα γέλια... Το φεγγάρι όμως έφεγγε με πολύ φως, τόσο δυνατά και τόσο πολύ έφεγγε το φεγγάρι ώστε τα πάντα, αδέρφια μου, φαίνονταν καθαρά. Τον προσκαλεί λοιπόν, κι η ίδια ήταν τόσο φωτεινή, κάτασπρη, κάθεται στο κλωνάρι σα να ήταν κάποιο ασπρόψαρο ή κανέναν γωβιός, μα και το σαζάνι τέτοιο ασπρουλιάρικο, ασημένιο είναι...

»Του Γκαβρίλα, λοιπόν, του μαραγκού, του κόπηκε η ανάσα, αδέρφια μου. Εκείνη όμως όλο και χάνεται στα γέλια, κι όλο τον προσκαλεί, κάνοντάς του νόημα με το χέρι. Σηκώνεται, λοιπόν, ο Γκαβρίλα, άκουσε τη νεράιδα, αδέρφια μου, αλλά ο Θεός του 'δειξε το δρόμο: έκανε το σταυρό του... Και του ήταν τόσο δύσκολο να κάνει το σταυρό του, αδέρφια μου· το χέρι του, λέει, ήταν βαρύ σαν τεράστια πέτρα, δεν μπορούσε να το σηκώσει... Αχ, τον κακομοίρη, αχ!... Μόλις έκανε το σταυρό του, αδέρφια μου, η νεράιδα έπαψε να λύνεται στα γέλια και σου βάζει ξάφνου κάτι κλάματα... Κλαίει, αδέρφια μου, σκουπίζει τα μάτια με τα ίδια τα μαλλιά της, τα μαλλιά της όμως είναι πράσινα, σαν τα δικά σου τα μαλλιοκέφαλα. Την κοίταξε, την ξανακοίταξε ο Γκαβρίλα κι άρχισε να τη ρωτάει: “Γιατί, ξεμυαλιστρα του δάσους, κλαις;”. Κι η νεράιδα του

απάντησε: “Αν δεν έκανες το σταυρό σου”, λέει, “ανθρωπάκι μου, θα ζούσες μαζί μου χαρούμενος κι ευτυχισμένος ώς τα στερνά σου· κλαίω, λοιπόν, και χτυπιέμαι, γιατί έκανες το σταυρό σου· κι όχι μόνον εγώ θα μαλλιοτραβιέμαι και θα κλαίω: θα κλαις και θα χτυπιέσαι ώς την τελευταία σου μέρα”. Σ’ αυτό το σημείο, αδέλφια μου γλυκά, χάθηκε κείνη, κι ο Γκαβρίλα την ίδια στιγμή κατάλαβε ότι έπρεπε να βγει έξω από το δάσος... Από κείνη όμως τη νύχτα έχασε το κέφι του».

«Ναι, βέβαια!», έλυσε τη γλώσσα του κι ο Φέντια ύστερ’ από μια μικρή παύση, «μα πώς όμως μπόρεσε μια αμαρτωλή δύναμη του δάσους να καταστρέψει μια ψυχή του Χριστού, αφού εκείνος δεν την άκουσε;»

«Πήγαινε να τη ρωτήσεις!», είπε ο Κόστια, «ο ίδιος ο Γκαβρίλα έλεγε και ξανάλεγε ότι η φωνούλα της ήταν τόσο λεπτή, τόσο λυπητερή, σαν τη φωνή της βατραχίνας».

«Ο ίδιος ο πατέρας σου το διηγήθηκε αυτό;», συνέχισε ο Φέντια.

«Ο ίδιος. Ήμουν ξαπλωμένος στο πατάρι και τ’ άκουσα όλα».

«Περίεργο πράμα! Και γιατί να είναι πικραμένος;.. Φαίνεται θα της άρεσε, αφού τον προσκαλούσε».

«Ναι, της άρεσε!», πρόσθεσε ο Ιλιούσα. «Ασφαλώς! Να τον γαργαλήσει ήθελε, να τι ήθελε. Αυτή ’ναι η δουλειά τους, των νεράιδων δηλαδή».

«Ναι, αλλά κι εδώ πρέπει να έχει νεράιδες», παρατήρησε ο Φέντια.

«Όχι», απάντησε ο Κόστια, «εδώ το μέρος είναι καθαρό, έχει άπλα».

«Ένα μόνο, που το ποτάμι είναι δίπλα μας».

Σώπασαν όλοι. Ξαφνικά, κάπου μακριά, ακούστηκε μια μακρόσυρτη, ηχηρή φωνή που σχεδόν αναστέναζε, μια από κείνες τις ακατανόητες φωνές της νύχτας που ακούγονται πού και πού σε στιγμές βαθιάς ησυχίας, σηκώνονται ψηλά, κρέμονται στον αέρα και τέλος φεύγουν αργά, σα να πεθαίνουν. Στήνεις αφτί – και σα να

μη συμβαίνει τίποτα, κι όμως βουίζει. Σου φαίνεται πως κάποιος ώρα πολλή, πολλή ώρα έσκουζε πάνω στα ουράνια, κάποιος άλλος σα να του ανταπάντησε στο δάσος μ' ένα λεπτό, διαπεραστικό γέλιο κι ένα αδύναμο, συριστικό σφύριγμα γλίστρησε πάνω στο ποτάμι. Τ' αγόρια κοιτάχτηκαν και τα έπιασε τρόμος...

«Μαζί μας η δύναμη του Σταυρού!», ψιθύρισε ο Ιλιά.

«Ε, σεις, μαύρα κοράκια!», φώναξε ο Πάβελ. «Γιατί σας πήγε έξι κι ένα...; Για δείτε, οι πατάτες έβρασαν;»

Πλησίασαν όλοι προς το κακκάβι κι άρχισαν να τρων τις πατάτες που άχνιζαν· μόνον ο Βάνια δεν το κούνησε ρούπι.

«Τι έπαθες;», ρώτησε ο Πάβελ. Εκείνος όμως δεν ξεκολλούσε από την ψάθα του. Το κακκάβι πολύ σύντομα άδειασε.

«Το μάθατε, παιδιά;», άρχισε ο Ιλιούσα, «τι συνέβη εδώ και λίγο καιρό στο χωριό μας, στις Βαρβαρίτσες;»

«Στον υδατοφράχτη;», ρώτησε ο Φέντια.

«Ναι, ναι, στον υδατοφράχτη που έσπασε. Να, αυτός είναι τόπος του διαβόλου, αλλιώς πώς να τον πεις, κι είναι τόσο απόμερος. Παντού χαράδρες, λάκκοι, γούβες και μέσα πληθώρα από φίδια.»

«Τι συνέβη, λοιπόν; Για πες μας...»

«Να τι συνέβη. Εσύ, Φέντια, μπορεί και να μην ξέρεις, εκεί μέσα έχει θαφτεί ένας πνιγμένος. Πνίγηκε βέβαια εδώ και πολλά χρόνια, όταν τα λιμνασμένα νερά ήταν ακόμα βαθιά· ο τάφος του όμως φαίνεται, μα κι αυτός μόλις φαίνεται: απλώς ένας γήλοφος... Λοιπόν, εδώ και κάμποσες μέρες, κάλεσε ο επιστάτης το φύλακα των σκυλιών Γιερμήλ και του λέει: “Πήγαινε, Γιερμήλ, για το ταχυδρομείο”. Στο χωριό μας τον Γιερμήλ τον στέλνουν πάντα να φέρει τα γράμματα. Όλα τα σκυλιά του τα έβγαζε στο Θεό: δεν τα είχε απλώς για να τα έχει, τζάμπα ποτές του δεν τα τάιζε, όμως εδώ που τα λέμε είναι καλός φύλακας σκυλιών, όλους τους βάζει κάτω. Έφυγε λοιπόν ο Γιερμήλ για να φέρει τα γράμματα, χασομέρησε στην πόλη και πήρε το δρόμο του γυρισμού πιωμένος. Ήταν νύχτα και νύχτα με φως: το φεγγάρι έλαμπε...

»Γύριζε ο Γιερμύλ μέσα από το υδατόφραγμα, έτσι το έφερε ο δρόμος. Πάει καβάλα ο Γιερμύλ και τι να δει: πάνω στον τάφο του πνιγμένου ένα αρνί, άσπρο αρνί, κατσαρομάλλικο, χαριτωμένο, να περπατάει. Ο Γιερμύλ σκέφτηκε: “Θα πάω να το πάρω, γιατί να πάει χαμένο;”, κατέβηκε και το πήρε στα χέρια του... Κι ήταν καλό αρνί. Πάει ο Γιερμύλ προς το άλογο, αλλά το άλογο φεύγει, φυσάει δυνατά και κουνάει το κεφάλι του. Το ησύχασε όμως, ανέβηκε καβάλα με το αρνί και πήρε πάλι δρόμο: μπροστά του κρατάει και το αρνί. Γύρισε το κεφάλι να το δει κι εκείνο τον βλέπει κατάματα. Τον έπιασε τρόμος: δε θυμούμαι, σκέφτηκε, μέσα του, να κοιτούν τα πρόβατα έτσι κατάματα τους ανθρώπους. Ησύχασε όμως· άρχισε να του χαϊδεύει το μαλλί και να του λέει: “μπε μπε, μπε μπε...”. Ξαφνικά το αρνί άρχισε να τρίζει τα δόντια και του απάντησε με τα ίδια λόγια: “Μπε μπε, μπε μπε...”».

Το παιδί δεν πρόλαβε να προφέρει τούτη την τελευταία λέξη όταν ξαφνικά και τα δυο σκυλιά μαζί σηκώθηκαν, μ’ ένα σπασμωδικό αλύχτημα πήδησαν πέρα από τη φωτιά και χάθηκαν στο σκοτάδι. Όλα τα παιδιά τρόμαξαν. Ο Βάνια σηκώθηκε από την ψάθα του. Ο Παβλούσα έτρεξε με φωνές πίσω από τα σκυλιά. Τ’ αλύχτημα απομακρυνόταν πολύ και πιο πολύ... Ακούστηκε το ανήσυχο ποδοβολητό της ξεσηκωμένης αγέλης. Ο Παβλούσα φώναζε δυνατά: «Μούργο! Νίτσα!...». Ύστερα από λίγο, το αλύχτημα σώπασε, η φωνή του Πάβελ έφτανε από μακριά... Πέρασε λίγος ακόμα καιρός· τ’ αγόρια μ’ απορία κοιτάχτηκαν, σα να περίμεναν κάτι να γίνει... Ξαφνικά ακούστηκε το ποδοβολητό μιας φοράδας που έτρεχε στα τέσσερα, απότομα σταμάτησε δίπλα στη φωτιά, κι αφού πιάστηκε γερά από τη χαίτη, με σβελτάδα πήδησε κάτω ο Παβλούσα. Τα δυο σκυλιά μπήκαν επίσης στο φωτεινό κύκλο της φωτιάς και την ίδια στιγμή κάθισαν καταγής, βγάζοντας έξω τις κόκκινες γλώσσες τους.

«Τι είδες εκεί πέρα; Τι ακριβώς συνέβη;», ρώτησαν τα παιδιά.

«Τίποτα», απάντησε ο Παβλούσα, κάνοντας με το χέρι του μια

κίνηση με σημασία προς το άλογο· «απλώς τα σκυλιά κάτι σα να μυρίστηκαν. Κατάλαβα ότι ήταν λύκος», πρόσθεσε με φωνή αδιαφορίας, αναπνέοντας γρήγορα μ' όλο του το στήθος.

Χωρίς να το θέλω, χαιρόμουν τον Παβλούσα. Τούτη τη στιγμή ήταν πολύ ωραίος. Το άσχημο πρόσωπό του, αναζωογονημένο από τον καλπασμό του αλόγου, είχε ανάψει με μια τολμηρή παλικαροσύνη και με μια σίγουρη αποφασιστικότητα. Χωρίς να κρατά στο χέρι του ούτε μια βέργα, χωρίς να διστάσει καν, νύχτα καιρό, τα έβαλε μόνος του με το λύκο... «Τι εξαιρετο παιδί!», σκέφτηκα βλέποντάς τον.

«Είδατε εδώ πέρα, δηλαδή, λύκους;», ρώτησε ο Κόστια ο φοβητσιάρης.

«Πάντα είχε πολλούς λύκους εδώ πέρα», απάντησε ο Πάβελ, «επιθετικοί όμως είναι μόνο το χειμώνα».

Βολούτηκε πάλι γύρω στη φωτιά. Όπως κάθισε καταγής, άφησε να του πέσει το χέρι στο μαλλιαρό σβέρκο τού ενός από τα δυο σκυλιά, και το ικανοποιημένο ζώο ώρα πολλή δε γύριζε το κεφάλι, κοιτώντας από μεριά τον Παβλούσα με περηφάνια κι ευγνωμοσύνη.

Ο Βάνια χώθηκε πάλι στην ψάθα του.

«Τι τρομερά όμως πράγματα μας διηγείσουν, Ιλιούσα», έσπασε την ησυχία ο Φέντια, που σαν αρχοντόπουλο υποχρεωνόταν να είναι ο υποκινητής της συζήτησης (ο ίδιος, βέβαια, μιλούσε λίγο, σα να φοβόταν μπας και του πέσει η υπόληψη). «Μα και τα σκυλιά ο Οξαποδώ τα έβαλε ν' αλυχτήσουν... Κι εγώ άκουσα ότι για τον τόπο που μιλούσες είναι μαγαρισμένους».

«Οι Βαρναβίτσες;... Ούτε λόγος! Μα και τι μαγαρισμένους όμως! Λένε πως πολλές φορές σ' αυτό τον τόπο είδαν το γέρο άρχοντα – το μακαρίτη άρχοντα. Θέλουν να πουν ότι γυρίζει με το μακρύ του καφτάνι κι όλο αναστενάζει, όλο και κάτι ψάχνει στη γη. Μια φορά τον συνάντησε ο γερο-Τροφίμιτς: “Τι ψάχνεις, αφέντη Ιβάν Ιβάνιτς, στο χώμα;”»

«Τον ρώτησε;», διέκοψε ο Φέντια κατάπληχτος.

«Ναι, τον ρώτησε».

«Ε, μπράβο του Τροφίμιτς... Λοιπόν, και τι απάντησε ο άλλος; «Το βοτανόχορτο», λέει, “ψάχνω. Το βοτανόχορτο!”. Και τόσο απόμακρα, τόσο υπόκωφα αντήχησε η φωνή! “Και τι να το κάνεις, αφέντη Ιβάν Ιβάνιτς, το βοτανόχορτο;”. “Με βαραίνει”, λέει, “η ταφόπετρα, με βαραίνει, Τροφίμιτς: να φύγω θέλω, να φύγω...”».

«Για δες τον εκεί!», πρόσθεσε ο Φέντια, (αλίγο του φάνηκε πως έζησε).

«Τι παράξενο!», είπε ο Κόστια. «Κι εγώ νόμιζα ότι τους πεθαμένους μόνο το Ψυχοσάββατο μπορείς να τους δεις».

«Τους πεθαμένους μπορείς να τους δεις πάσα ώρα», συνέχισε με σιγουριά ο Ιλιούσα, που, όσο μπορούσα να παρακολουθήσω, ήξερε καλύτερα απ’ όλους τις προλήψεις του χωριού... «Το Ψυχοσάββατο όμως μπορείς να δεις και ζωντανούς. Δηλαδή, ποιος έχει σειρά αυτό το χρόνο για πεθαμό. Φτάνει μόνο τη νύχτα να καθίσεις στο νάρθηκα της εκκλησίας και όλη την ώρα να κοιτάξεις στο δρόμο. Θα περάσουν δίπλα σου εκείνοι ακριβώς που τους έγγραψε η μοίρα να πεθάνουν αυτόν το χρόνο. Πέρυσι, στο χωριό μας, πήγε και κάθισε στο νάρθηκα η γριά Ουλιάννα».

«Και είδε κάποιον;», ρώτησε μ’ απορία ο Κόστια.

«Και βέβαια είδε. Στην αρχή καθόταν πολλές ώρες, αλλά κανένα δεν έβλεπε και κανένα δεν άκουγε... μόνο που της φαινόταν ότι ένα σκυλί αλυχτούσε κάπως, κάπου μακριά... Ξαφνικά τι να δει; Πάνω στο μονοπάτι βάδιζε ένα αγοράκι ντυμένο με πουκαμισά. Κοιτάζει καλύτερα, ο Ιβάσκα Φεντοσέγιεφ έρχεται...»

«Εκείνο που πέθανε την άνοιξη;», τον διέκοψε ο Φέντια.

«Το ίδιο. Έρχεται με κατεβασμένο το κεφαλάκι του... Η Ουλιάννα όμως το γνώρισε... Και μετά τι να δει; Έρχεται μια γριά. Κοιτάζει προσεχτικά, κοιτάζει, εχ, θεούλη μου!, βαδίζει στο δρόμο η ίδια, η ίδια η Ουλιάννα».

«Πώς η ίδια;», ρώτησε ο Φέντια.

«Μα το Θεό, η ίδια».

«Ε και τι μ' αυτό, η γριά όμως δεν πέθανε!»

«Περίμενε, ντε! Χρόνος δεν πέρασε ακόμα. Για κοίτα την όμως καλύτερα: πετσί και κόκαλο έγινε».

Σώπασαν πάλι τ' αγόρια. Ο Πάβελ έριξε μια χεριά ξερά ξύλα στη φωτιά. Μαύρισαν απότομα στη φλόγα, που ξαφνικά αναπήδησε, έτριξαν, καπνίστηκαν κι άρχισαν να αναδιπλώνονται, με σηκωμένες ψηλά τις καμένες άκρες. Οι ανταύγειες της φωτιάς χτύπησαν, τρεμουλιάζοντας με διακοπές, προς όλες τις κατευθύνσεις και ιδιαίτερα προς τα πάνω. Ξαφνικά, στα καλά καθούμενα, φάνηκε ένα άσπρο περιστέρακι – πέταξε ίσια πάνω στην ανταύγεια, πήρε στροφή δειά στον τόπο, λουσμένο ολόκληρο στη λάμψη, κι εξαφανίστηκε, χτυπώντας τα φτερά.

«Μάλλον λοξοδρόμησε απ' το σπίτι του», είπε ο Πάβελ. «Τώρα θα πετά ώσπου να σκοντάψει πάνω σε κάτι τι, κι όπου σκοντάψει εκεί και θα κοιμηθεί απόψε ώς το πρωί».

«Μήπως, Παβλούσα», είπε ο Κόστια, «καμιά θεάρεστη ψυχή πετούσε στον ουρανό, ε;»

Ο Πάβελ έριξε κι άλλη μια χεριά κλαδιά στη θράκα.

«Μπορεί», είπε τέλος.

«Για πες, σε παρακαλώ, Παβλούσα», άρχισε ο Φέντια, «ακόμα και σεις στο Σαλάμοβο μπορέσατε να διαισθανθείτε το θέλημα των ουρανών;»

«Δηλαδή όταν κρύφτηκε ο ήλιος; Ναι, βέβαια».

«Σας πήγε κι εσάς έξι κι ένα;»

«Κι όχι μόνον εμάς. Αφού κι ο άρχοντας, αν και μας εξηγούσε πρωτύτερα ότι δηλαδή θα μιλήσουν οι ουρανοί, μόλις σκοτεινίασε, λένε, ο ίδιος κατατρόμαξε τόσο που δε σήκωνε περισσότερο. Στην ιζμπά της αυλής, μόλις σκοτεινίασε, η γριά μαγείρισσα άρπαξε αμέσως τηντσιμπίδα κι έκανε θρύψαλα όλα τα τσουκάλια στο φούρνο: “Ποιος να φάει τώρα”, είπε, “αφού σήμανε η ώρα της συντέλειας!” Έτσι, λοιπόν, όλα πήγαν κατά διαβόλου. Στο χωριό

μας, παιδιά, κυκλοφορούσαν τέτοιες φήμες ότι δήθεν λευκοί λύκοι θα σεργιανούν στον κόσμο και θα τρων ανθρώπους, ότι δήθεν κακό όρνιο θα πετάει, χωρίς να αποκλείεται να δούμε και τον ίδιο τον Τρίσκα».

«Ποιον Τρίσκα πάλι;», ρώτησε ο Κόστια.

«Κι εσύ δεν τον ξέρεις;», πήρε φωτιά ο Ιλιούσα. «Μα, φίλε μου, ντιπ καταντίπ είσαι και δεν ξέρεις τον Τρίσκα; Ντουβάρια έχετε στο χωριό σας, ντουβάρια ανθρώπους και τίποτα άλλο! Ο Τρίσκα, ο Αντίχριστος, είναι ένας τόσο περίεργος άνθρωπος που θα 'ρθει οπωσδήποτε, και θα 'ρθει όταν φτάσει η συντέλεια του κόσμου. Και θα είναι τέτοιος αξιοθαύμαστος άνθρωπος, ώστε να τον πιάσεις δε θα μπορείς, και τίποτα να τον κάνεις δε θα μπορείς: τέτοιος αξιοθαύμαστος άνθρωπος θα είναι. Ας πούμε ότι οι πιστοί οι χριστιανοί θα θελήσουν να τον πιάσουν, θα βγουν εναντίον του με παλούκια, θα τον κυκλώσουν, κι εκείνος θα τους στραβώνει τα μάτια, σε τέτοιο βαθμό θα τους αλλάζει τα πάντα, ώστε οι ίδιοι ο ένας στον άλλο θα ρίχνει ξύλο. Θα τον χώσουν φυλακή, κι εκείνος, ας πούμε, θα τους ζητήσει μια κανάτα νερό να πιει: θα του φέρουν μια κανάτα νερό κι εκείνος θα κάνει μέσα μια βουτιά, κι ύστερα πήγαινε να τον βρεις. Θα του περάσουν αλυσίδες, κι εκείνος θ' αρχίσει να σφίγγει τα χέρια του – κι οι αλυσίδες θα σπάσουν και θα πέσουν καταγής. Θα πηγαίνει ο Τρίσκα από χωριό σε χωριό κι από πόλη σε πόλη και θα είναι τέτοιος πανούργος άνθρωπος που θα βάζει σε πειρασμό όλο το λαό του Χριστού... κι όμως τίποτα δε θα μπορούν να του κάμουν... Τέτοιος αξιοθαύμαστος θα είναι, τέτοιος πανούργος άνθρωπος».

«Ναι, βέβαια», συνέχισε ο Πάβελ με τη σιγανή φωνή του, «τέτοιος θα είναι. Αυτόν και περίμεναν οι χωριανοί μας. Οι γέροι έλεγαν: μόλις σημάνει η ώρα που θα μιλήσουν οι ουρανοί, αμέσως θα μας έρθει ο Τρίσκα. Και να που σήμανε το σημείο των ουρανών. Ο κόσμος όλος βγήκε έξω στα χωράφια, περίμενε να δει τι θα γίνει. Ο τόπος μας όπως ξέρετε είναι ανοιχτός, μπορείς να δεις μακριά».

Όλοι κοιτούσαν, και ξαφνικά τι να δουν! Από τη χώρα, στον κατήφορο, έρχεται ένας άνθρωπος, τόσο παράξενος, και το κεφάλι που τόσο ξεχώριζε... Κι όλοι μαζί έβαλαν τις φωνές: “Ει, ο Τρίσκα έρχεται! Έι, ο Τρίσκα έρχεται!” – κι όπου φύγει φύγει! Ο δημογέροντάς μας χώθηκε σ’ ένα αυλάκι· η γυναίκα του κόλλησε στην αυλή, κατεβάζει θεούς και δαίμονες, και τόσο πολύ φόβισε το ίδιο το σκυλί της, ώστε εκείνο έκοψε την αλυσίδα, πήδησε το φράχτη και το ’σκασε για το δάσος. Ο πατέρας του Κούζκιν, ο Ντοροφέιτς, χώθηκε στη βρόμη, κάθισε κι άρχισε να φωνάζει σαν ορτύκι: “Μπας κι ο εχθρός ο ανθρωποκτόνος λυπηθεί τουλάχιστο το πουλί”. Να, έτσι όλοι τους τόσο τα χρειάστηκαν... Αλλά ο άνθρωπος που ερχόταν ήταν ο βαρελάς μας, ο Βαβήλα: προμηθεύτηκε ένα καινούριο καδάκι κι άδειο το είχε φορεμένο στο κεφάλι».

Όλα τ’ αγόρια γέλασαν, και για μια στιγμή πάλι σώπασαν, όπως συμβαίνει συχνά με τους ανθρώπους που συζητούν σ’ ανοιχτό χώρο. Κοίταξα γύρω μου: επιβλητικά και περιλάμπρα δέσποζε η νύχτα. Την υγρή φρεσκάδα τής προχωρημένης βραδιάς μεσάνυχτα τη διαδέχτηκε η ξερή ζέστη, κι ώρες πολλές θα παρέμενε ακόμα το άυλο πέπλο πάνω από τους κάμπους που κοιμούνταν. Ώρες πολλές έπρεπε να περάσουν ακόμα ως τους πρώτους τιτιβισμούς, ως τα πρώτα θροϊσμάτα και τους τριγμούς της αυγής, ως την πρώτη δροσιά του πρωινού. Το φεγγάρι δεν είχε βγει ακόμα: κείνες τις μέρες αργούσε να φανεί. Αναρίθμητα χρυσαφένια άστρα σου δίναν την εντύπωση πως όλα κυλούσαν ήσυχα, αναβοσβήνοντας με τη σειρά, προς την κατεύθυνση του Γαλαξία· και πράγματι, κοιτάζοντάς τα, νιώθεις αμυδρά το ορμητικό κι ασταμάτητο τρέξιμο της γης...

Ένα περίεργο, απότομο κι αρρωστιάτικο σκούξιμο ακούστηκε ξαφνικά δυο φορές δίπλα στο ποτάμι, κι ύστερα από λίγες στιγμές ξανακούστηκε κάπως πιο μακριά...

Ο Κόστια ανατρίχιασε.

«Τι είναι;», είπε.

«Τσικνιάς», απάντησε ήσυχα ο Πάβελ.

«Τσικινιάς;», επανέλαβε ο Κόστια... «Τι είναι τούτο πάλι, Παβλούσα; Χτες βράδυ άκουσα ότι», πρόσθεσε σωπαίνοντας λίγο, «εσύ μπορεί και να ξέρεις...»

«Τι άκουσες;»

«Να τι άκουσα. Χτες πέρασα από την Πέτρινη Οροσειρά στο Σάσκινο· στην αρχή πήγαινα μέσα από τις λεπτοκαρυές, ύστερα πήρα το λιβάδι, ξέρεις, εκεί που καταλήγει στην απότομη στροφή της χαράδρας –εκεί είναι μια λιμνούλα με νερά από το ξεχειλισμένο ποτάμι– ξέρεις ότι όλη σκεπάστηκε με καλάμια;

»Περνούσα το λοιπόν πλάι στη γούβα, όταν, ωχ φίλοι μου, ξαφνικά από κείνη τη λιμνούλα αναστέναξε κάποιος και τόσο λυπητερά, τόσο λυπητερά: ου ου... ου ου... ου ου! Μ' έπιασ' ένας φόβος, ωχ αδέλφια μου! Η ώρα ήταν περασμένη, μα κι η φωνή ήταν τόσο αρρωστιάριχη. Λοιπόν, σου έρχεται και του ίδιου να βάλεις τα κλάματα... Τι να ήταν ετούτο, ά;»

«Σ' αυτή τη λιμνούλα πρόπερσι το καλοκαίρι οι κλέφτες έπνιξαν το δασάρχη Ακίμ», εξήγησε ο Παβλούσα, «και δεν αποκλείεται να παραπονιέται η ψυχή του».

«Και κάτι άλλο, φίλοι μου», είπε ο Κόστια, μεγαλώνοντας ακόμα πιο πολύ τα τεράστια μάτια του... «Όυτε κι ήξερα πως τον Ακίμ τον είχαν πνίξει σε κείνη τη λίμνη: θα τρώμαζα περισσότερο».

«Λένε πάλι ότι υπάρχουν κάτι μικρά βατραχάκια», συνέχισε ο Πάβελ, «που σκούζουν έτσι λυπητερά».

«Βατραχάκια; Ε, όχι, δεν είναι βατράχια... Τι βατρά...» Ο τσικινιάς έσκουξε πάλι χαμηλά στο ποτάμι. «Άκου τον εκεί!», πρόφερε άθελά του ο Κόστια, «σα φάντασμα σκούζει».

«Το στοιχείό του δάσους δε σκούζει, δεν έχει φωνή», μπήκε στην κουβέντα ο Ιλιούσα· «μόνο παλαμάκια χτυπάει και τριζοβολάει...»

«Τι δηλαδή, είδες με τα μάτια σου το στοιχείό του δάσους;», τον διέκοψε με ειρωνεία ο Φέντια.

«Όχι, δεν το είδα· και Θεός φυλάξει να μην το δω! Άλλοι όμως

το είδαν. Να, εδώ και κάμποσες μέρες ξεγελούσε ένα χωριανό μας: τον πήγαινε από δω, τον πήγαινε από κει μέσα στο δάσος και τον τυραννούσε, όλο γύρω από 'να ξέφωτο... Ο δύστυχος μόνο κατά το σούρουπο κατόρθωσε να φτάσει σπίτι του».

«Ναι, αλλά το είδε;»

«Το είδε. Στέκει, λέει, ένα θεόρατο πράμα, πολύ μεγάλο, σκοτεινό, τυλιγμένο με κάτι, έτσι, σα να κρύβεται πίσ' από το δέντρο, δεν μπορείς να το ξεχωρίσεις και τόσο καλά, σα να κρύβεται από το φεγγάρι, και κοιτάζει, κοιτάζει με τις ματάρες του, τις κλείνει, τις ανοίγει, τις κλείνει, τις ανοίγει...»

«Αι στο καλό!», φώναξε ο Φέντια ανατριχιάζοντας κάπως και μαζεύοντας τους ώμους, «μπρρρ!...».

«Και για ποιο λόγο χρειάζεται τούτη η ακαθαρσία στον κόσμο;», παρατήρησε ο Παβλούσα. «Αλήθεια, δεν μπορώ να καταλάβω!»

«Μη βρίζεις! Θα μας ακούσει!», πρόσθεσε ο Ιλιά.

Πάλι έπεσε μια ησυχία.

«Κοιτάζτε, κοιτάζτε παιδιά», ακούστηκε η παιδική φωνούλα του Βάνια. «Κοιτάζτε τ' άστρα του Θεού, σα να είναι μέλισσες ανακατεύονται!»

Ανασήκωσε το τρυφερό προσωπάκι του πάνω από την ψάθα, στηρίχτηκε στη γροθίτσα του, κι αργά σήκωσε ψηλά τα μεγάλα ήσυχα μάτια του. Τα μάτια όλων των παιδιών κοίταξαν προς τον ουρανό και πολλή ώρα δεν κατέβαιναν κάτω.

«Τι συνέβη, Βάνια;», μίλησε χαδιάρικα ο Φέντια. «Τι συνέβη, η αδελφή σου η Ανιούτκα γερή είναι;»

«Καλά είναι», απάντησε ο Βάνια, τραυλίζοντας λίγο.

«Πες της, γιατί τώρα, για ποια αιτία δηλαδή, δεν έρχεται μαζί μας;»

«Δεν ξέρω».

«Πες της να έρχεται».

«Θα της πω».

«Πες της ότι θα της κάνω ένα χάρισμα».

«Εμένα θα μου κάνεις;»

«Κι εσένα θα σου κάνω».

Ο Βάνια αναστέναξε.

«Ε, όχι, εγώ δε θέλω. Εκείνης να της κάμεις χάρισμα! Είναι τόσο καλή η Ανιούτκα!»

Κι ο Βάνια απόθεσε πάλι το κεφάλι του στη γη. Ο Πάβελ σηκώθηκε και πήρε στα χέρια του το άδειο κακκάβι.

«Πού πας;», τον ρώτησε ο Φέντια.

«Στο ποτάμι να πάρω νερό: έσκασα στη δίψα».

Τα σκυλιά σηκώθηκαν και τον ακολούθησαν.

«Κοίτα καλά μην πέσεις στο νερό!», του είπε το κατόπι ο Ιλιούσα.

«Πώς θα πέσει;», είπε ο Φέντια, «θα πάρει τα μέτρα του».

«Ναι, θα πάρει τα μέτρα του! Όλα μπορούν να συμβούν: Θα κάψει ότι σκύβει να πάρει νερό, και το στοιχείο του ποταμιού θα τον αδράξει και θα τον τραβήξει μέσα. Κι ύστερα θα λένε: έπεσε, το φουκαριάρικο, στο νερό...»

«Τι πέσιμο έκανε!... Να τος, χώθηκε στα καλάμια», πρόσθεσε, στήνοντας αφτί.

Τα καλάμια, πράγματι, θρόισαν, παραμερίζοντας στο πέρασμα του παιδιού.

«Αλήθεια είναι, άραγε», ρώτησε ο Κόστια, «ότι η Ακουλίνα, η χαζή, από τότε να τρελάθηκε, όταν έπεσε στο νερό;»

«Από τότε... Και πώς κατάντησε! Θέλουν να πουν ότι πριν ήταν ομορφονιά. Το στοιχείο του νερού τη χαντάκωσε. Δε θα περίμενε τόσο γρήγορα να τη βγάλουν έξω. Κι έτσι, λοιπόν, μέσα στο κονάκι του, στο βυθό, τη χαντάκωσε».

(Εγώ ο ίδιος συναπάντησα τόσες φορές τούτη την Ακουλίνα. Ντυμένη με παλιά καταμπαλωμένα ρούχα, αφάνταστα αδύνατη, με μαύρο σαν κάρβουνο πρόσωπο, με θαμπό βλέμμα, αιώνια τρίζοντας τα δόντια της, ώρες ολόκληρες στέκει στο ίδιο μέρος, κάπου

στη μέση του δρόμου, σφίγγοντας δυνατά τα κοκαλιάρικα χέρια στο στήθος της κι ανάρια μεταποπίζοντας το βάρος του σώματος από το ένα πόδι στο άλλο, σα να είναι αγρίμι στην παγίδα. Τίποτα δεν καταλαβαίνει, ό,τι και να της πεις, και μόνο πού και πού γελάει σπασμωδικά.)

«Λένε, όμως», συνέχισε ο Κόστια, «ότι η Ακουλίνα γι' αυτό και χάζεψε, γιατί ο καλός της την κορόιδεψε».

«Γι' αυτό και μόνο».

«Θυμάσαι τον Βάσια;», πρόσθεσε με θλίψη ο Κόστια.

«Ποιον Βάσια;», ρώτησε ο Φέντια.

«Να, εκείνον που πνίγηκε», απάντησε ο Κόστια, «σ' αυτό εδώ το ποτάμι. Και τι αγόρι ήταν! Ωχ ωχ, τι παιδί που ήταν! Η μάνα του η Φεκλίστα πόσο τον αγαπούσε· τον Βάσια δηλαδή! Και σα να καταλάβαινε, η Φεκλίστα δηλαδή, ότι το νερό θα του φέρει το θάνατο. Τύχαινε να πάει μαζί μας ο Βάσια, με τα παιδιά, να κολυμπήσει στο ποτάμι – εκείνη έτρεμε σύγκορμη. Οι άλλες οι γυναίκες δεν έδιναν σημασία, περνούσαν δίπλα μας με τη σκάφη, χωρίς να βιάζονται, η Φεκλίστα όμως θ' απιθώσει χάμω τη σκάφη και θ' αρχίσει να φωνάζει: “Γύρνα πίσω, φως μου, γύρνα πίσω! Ωχ, γύρνα πίσω, αετέ μου!” . Και πώς πνίγηκε, ένας Θεός ξέρει. Έπαιζε στην ακροποταμιά, κι η μάνα του ήταν εδώ, μάζευε σανό. Ξαφνικά τι ν' ακούσει, σα να φουσούσε κάποιος μέσα στο νερό – κοίταξε, μόνο το καπέλο του Βάσια που έπλεε πάνω στο νερό. Να, από τότε κι ύστερα η Φεκλίστα δεν είναι στα καλά της: Πάει και ξαπλώνει στο ίδιο μέρος όπου πνίγηκε εκείνος. Ξαπλώνει, φίλοι μου, και παίρνει ένα τραγούδι – θυμάστε όλοι σας, ετούτο το τραγούδι ο Βάσια το έλεγε, τούτο το τραγούδι παίρνει κι αυτή κι αρχίζει να κλαίει, να κλαίει και να παραπονιέται πικρά στο Θεό...»

«Να κι ο Παβλούσα, έρχεται», είπε ο Φέντια. Ο Πάβελ πλησί-
ασε στη φωτιά, βασιτώντας στο χέρι του το κακκάβι γεμάτο νερό.

«Λοιπόν, παιδιά», είπε αφού σώπασε λίγο, «δεν πάμε καλά».

«Τι συνέβη;», ρώτησε με βιασύνη ο Κόστια.

«Άκουσα τη φωνή του Βάσια».

Όλοι τους ανατρίχιασαν.

«Τι λες, δυστυχισμένε, τι λες;», μπόρεσε να πει ο Κόστια.

«Μα το Θεό! Μόλις άρχισα να σκύβω προς το νερό, ξαφνικά ακούω να με φωνάζουν με τη φωνούλα του Βάσια και κάπως σα μέσα από το νερό: “Παβλούσααα, ε, Παβλούσα!” Αφουγκράζομαι· η ίδια φωνή με καλεί πάλι: “Παβλούσα, έλα δω”. Έκανα πίσω· πρόλαβα όμως να πάρω νερό».

«Αχ, Θεούλη μου! Αχ, Θεούλη μου!», είπαν τ’ αγόρια, κάνοντας το σταυρό τους.

«Το στοιχειό του νερού σε καλούσε, Πάβελ», πρόσθεσε ο Φέντια... «Κι εμείς τώρα μόλις μιλούσαμε για κείνον, τον Βάσια».

«Κακό σημάδι είναι παιδιά», είπε ο Γλιούσα, τονίζοντας τις λέξεις.

«Ε, τίποτα, τίποτα!», είπε ο Πάβελ αποφασιστικά και κάθισε πάλι. «Από τη μοίρα του κανένas δε θα ξεφύγει».

Τα παιδιά σώπασαν. Φαινόταν πως τα λόγια του Πάβελ τούς έκαναν μεγάλη εντύπωση. Αρχιζαν να βάζουν μια τάξη μπρος στη φωτιά, σα να ετοιμάζονται για ύπνο.

«Τι είναι τούτο;», ρώτησε ξαφνικά ο Κόστια, σηκώνοντας ψηλά το κεφάλι.

Ο Πάβελ αφουγκράστηκε.

«Βαλτομπεκάτσες είναι, σφυρίζουν».

«Πού πηγαίνουν;»

«Εκεί που, όπως λένε, δεν υπάρχει χειμώνας».

«Υπάρχουν τέτοιοι τόποι;»

«Υπάρχουν».

«Μακριά;»

«Πολύ μακριά, πέρ’ από τις θερμές θάλασσες».

Ο Κόστια αναστέναξε κι έκλεισε τα μάτια.

Πάνω από τρεις ώρες πέρασαν από τη στιγμή που έπιασα θέση πλάι στα παιδιά. Τέλος, βγήκε το φεγγάρι· δεν το πρόσεξα την

ίδια ώρα: τόσο μικρό και στενό ήταν. Τούτη η μισοφέγγαρη νύχτα ήταν το ίδιο θαυμάσια όπως και πρωτύτερα... Όμως πληθώρα τ' αστέρια πλησίαζαν στον ορίζοντα, από κείνα που λίγο πιο πριν βρίσκονταν ψηλά στον ουρανό· τα πάντα ησύχασαν τριγύρω απόλυτα, όπως συνήθως ησυχάζουν τα πάντα προς το πρωί: Τα πάντα κοιμούνταν το βαθύ, ασάλευτο ύπνο της πρώιμης αυγής. Ο αέρας δε μύριζε τόσο δυνατά – σα να τον έλουζε η υγρασία... Μικρές είναι οι νύχτες του καλοκαιριού!... Η κουβέντα των παιδιών έσβηνε μαζί με τη φωτιά... Τα σκυλιά μισοκοιμόνταν, τα άλογα –όσο μπορούσα να ξεχωρίσω στο τρεμουλιαστό, αδύναμο φως των άστρων– ήταν επίσης ξαπλωμένα με σκυμμένα τα κεφάλια... Μια γλυκιά ξεχασιά έπεσε πάνω μου που κατέληγε σε μισοϋπνι.

Δροσερή πνοή χτύπησε το πρόσωπό μου. Άνοιξα τα μάτια: έπαιρνε να χαράζει. Πουθενά ακόμα δεν είχε ροδίσει η αυγή, αλλά προς την ανατολή άρχιζε να γαλατιάζει. Τα πάντα άρχισαν να διακρίνονται τριγύρω, αν και διακρίνονταν ακόμα θολά. Ο γκριζόχλομος ουρανός άρχισε να φωτίζεται, να κρυώνει, να γαλαζώνει. Τ' άστρα άλλοτε τρεμόσβηναν μ' ένα ανήμπορο φως, άλλοτε πάλι χάνονταν.

Έπεσε υγρασία στη γη, ίδρωσαν τα φύλλα, εδώ και κει ακούγονταν ζωντανοί ήχοι, φωνές, και το μουσκεμένο πρώιμο αγεράκι άρχισε να παίρνει δρόμο και να φτερουγίζει πάνω στη γη. Το κορμί μου απάντησε με μια μικρή και χαρούμενη τρεμούλα. Σηκώθηκα στα πεταχτά και πλησίασα τα παιδιά. Όλα τους κοιμούνταν σα σκοτωμένα γύρω στη φωτιά που κρυφόκαιγε· μόνον ο Πάβελ ανασηκώθηκε ως τη μέση και με κοίταξε προσεχτικά.

Του έκαμα νόημα με το κεφάλι και πήρα το δρόμο μου κατά μήκος του ποταμού που άχνιζε. Δεν πρόλαβα να κόψω ούτε δυο χιλιόμετρα δρόμο όταν τα πάντα πλημμύρισαν γύρω μου στο πλατύ μουσκεμένο λιβάδι, και μπρος μου –στους πρασινισμένους λόφους, από το ένα δάσος ίσαμε το άλλο, και πίσω μου, στους σκονισμένους δρόμους, πάνω στους αστραφτερούς και πορφυρόχρους θάμνους,

πάνω στο ποτάμι που ντροπαλά γαλάζωνε κάτω από την αριά ομίχλη- πλημμύρισαν στην αρχή ροδοκόκκινοι, ύστερα κόκκινοι, χρυσαφένιοι χείμαρροι του νεαρού, του καυτού ήλιου... Τα πάντα ανασάλεψαν, ξύπνησαν, θρόισαν, λάλησαν, τραγούδησαν. Σαν ακτινοδάμαντα κοκκίνισαν παντού οι σταγόνες της δροσιάς· ήρθε και με συνάντησε το ηχηρό και καθαρό, σα να το 'πλυνε κι αυτό η πρωινή φρεσκάδα, χτύπημα της καμπάνας, και ξαφνικά δίπλα μου, κυνηγημένη από τα γνωστά μου παιδιά, πέρασε καλπάζοντας η ξεκουρασμένη αγέλη των αλόγων...

Κι εγώ, δυστυχώς, πρέπει να προσθέσω ακόμα ότι την ίδια χρονιά χάθηκε ο Πάβελ. Όχι, δεν πνίγηκε· σκοτώθηκε, πέφτοντας κάτω από το άλογο. Κρίμα, ήταν θαυμάσιο παλικαράκι!